

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

MEGEP

(MESLEKİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN
GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ)

BAHÇECİLİK

İRİDACEAE FAMILİYASI

ANKARA 2007

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen modüller;

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 02.06.2006 tarih ve 269 sayılı Kararı ile onaylanan, Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında kademeli olarak yaygınlaştırılan 42 alan ve 192 dala ait çerçeve öğretim programlarında amaçlanan mesleki yeterlikleri kazandırmaya yönelik geliştirilmiş öğretim materyalleridir (Ders Notlarıdır).
- Modüller, bireylere mesleki yeterlik kazandırmak ve bireysel öğrenmeye rehberlik etmek amacıyla öğrenme materyali olarak hazırlanmış, denenmek ve geliştirilmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumlarında uygulanmaya başlanmıştır.
- Modüller teknolojik gelişmelere paralel olarak, amaçlanan yeterliği kazandırmak koşulu ile eğitim öğretim sırasında geliştirilebilir ve yapılması önerilen değişiklikler Bakanlıkta ilgili birime bildirilir.
- Örgün ve yaygın eğitim kurumları, işletmeler ve kendi kendine mesleki yeterlik kazanmak isteyen bireyler modüllere internet üzerinden ulaşabilirler.
- Basılmış modüller, eğitim kurumlarında öğrencilere ücretsiz olarak dağıtılır.
- Modüller hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz ve ücret karşılığında satılamaz.

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. İRİS (SÜSENLER, ZAMBAKLAR) YETİŞTİRİCİLİĞİ	3
1.1. Genel Özellikleri	3
1.2. Üretimi	4
1.3. Ekolojik İstekleri	4
1.4. Peyzajda Kullanımı	4
1.5. Önemli Türleri	5
1.6. Önemli Hastalık ve Zararlıları	8
UYGULAMA FAALİYETİ	9
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	10
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	12
2. GLADİOLUS (ALATA ZAMBAĞI, KILIÇ ÇİÇEĞİ, DÜĞÜN ÇİÇEĞİ, GLAYÖL) YETİŞTİRİCİLİĞİ	12
2.1. Genel Özellikleri	12
2.2. Üretimi	13
2.3. Ekolojik İstekleri	13
2.4. Peyzajda Kullanımı	14
2.5. Önemli Türleri	14
2.6. Önemli Hastalık ve Zararlıları	16
UYGULAMA FAALİYETİ	17
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	18
MODÜL DEĞERLENDİRME	20
CEVAP ANAHTARI	21
KAYNAKÇA	22

AÇIKLAMALAR

KOD	622B00031
ALAN	Bahçecilik
DAL / MESLEK	Dış Mekân Bitkileri
MODÜLÜN ADI	İridaceae Familyası
MODÜLÜN TANIMI	İridaceae familyasına ait bitkilerin yetiştiriciliği konularının anlatıldığı öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/ 8
ÖN KOŞUL	Ön koşul yoktur.
YETERLİLİK	İridaceae familyası bitkilerini yetiştirmek.
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Bu modül ile gerekli ortam sağlandığında İridaceae familyasına ait bitkilerinin yetiştiriciliğini yapabileceksiniz. Amaçlar 1. Tekniğine uygun iris bitkisinin yetiştiriciliğini yapabileceksiniz. 2. Tekniğine uygun gladiolus bitkisinin yetiştiriciliğini yapabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Tepegöz, yazı tahtası, İnternet ortamı, sınıf, sera, saksı, harç, ilaçlama pompası, silindir, tırmık, çapa, elek, tohum katlama sandığı, budama makası, aşı makası, mantari hastalıklara karşı ilaç, diğer hastalık ve zararlılara karşı ilaçlar gibi malzemeler. Donanım: Televizyon, DVD, tepegöz, projeksiyon, bilgisayar.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülün içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Modülün sonunda ise kazandığınız bilgi, beceri, tavırları ölçmek amacıyla öğretmen tarafından hazırlanacak ölçme araçları ile değerlendirileceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Dış mekân bitkileri, bitkiler dünyasının bir parçasıdır. Ancak bitkiler âleminde o kadar çok dış mekân bitkileri vardır ki bu yüzden bu bitkiler sınıflandırılarak ele almamız gerekmektedir. Bitkileri sınıflandırmanın amacı, dünya üzerinde yaşamakta olan bitkilerin benzerliklerinden ve ayrılıklarından yararlanarak onları gruplamak ve onların tanınmasını kolaylaştırmak içindir. Her aile kendi içerisinde ele alınmaktadır. Burada da İridaceae (Süsengiller) familyası incelenecektir. Süsengiller familyasında yer alan bitkilerin ortak özellikleri çok yıllık olup, otsu bitkilerdir. Bodur çalimsı formdadırlar. Rizomlu, yumrulu ya da soğanlıdırlar. Yapraklar dar uzun olup çayır yaprağını anımsatır. Çiçekler tek ya da birçoğu bir aradadır. Çiçekler çok renkli olabilmektedir. Meyve ise çok tohumlu olup, kapsül meyve durumundadır. Bu familyanın 70 kadar cinsi ve 1500 kadar tür vardır.

İşte siz bu modülü tamamladığınızda, gerek bahçe uygulamaları için gerekse fidanlıkta üretim için gerekli olacak bitkilerin tanıyarak, üretim tekniklerini öğrenecek, uygulamalarda kullanabilecek ve hatta bir sene boyunca bitkinizin nasıl bir değişim içinde olacağını öğreneceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

İris yetiştiriciliğini tekniğine uygun olarak yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizdeki iris bitkilerinin fotoğraflarını çekiniz. Bitkiyi sınıfa getirerek özelliklerini bitki üzerinde inceleyiniz.

1. İRİS (SÜSENLER, ZAMBAKLAR) YETİŞTİRİCİLİĞİ

Bilimsel Sınıflandırma

Alem: Plantae

Bölüm: Magnoliophyta

Sınıf: Magnoliopsida

Takım: İridales

Familya: İridaceae

Cins: İris sp.

1.1. Genel Özellikleri

Kuzey yarımkürede 200'den fazla türü vardır. Henüz sayıları ve adları bilinmeyen ve yeni elde edilmiş birçok çeşidi bulunmaktadır. Ülkemizde 37 kadar türü doğal olarak yetişmektedir. Süsenler genellikle bir metreye kadar boylanabilmektedir.

Resim 1.1: Bitkinin genel görünüşü

Rizomlu, yumrulu ya da soğanlı, çok yıllık bir bitkidir. Yüzlek köklüdürler. Çiçekleri tek ya da birkaçı bir arada uzunca bir sap üzerinde bulunur. Başak dizilişlidir. Mayıs başından kış başlangıcına kadar açan çeşitleri mevcuttur. Taç ve çanak yaprakları 6 parçalıdır. Dıştaki sepaller açık ve üç iç yapraktan daha büyük ve dik durumdadır. Yaprakları düz ve uzun şerit şeklindedir. İrislerin biçimlerini, sayısız renklerini ve renk tonlarını tanımlamak ve gerekli işaretleri belirlemek oldukça güçtür.

1.2. Üretimi

İrisler güç tohum bağlarlar. Tohumdan elde edilen bitkiler çok geç çiçek açar. Tohum ancak yeni çeşitler meydana getirmek için kullanılır. En çok kullanılan üretim şekli, yumru kökleri aracılığı ile yapılıdır. Yumrular, uzun ve girintili çıkıntılı olup, her budak yerinden filizlenerek yaprak sürer. Bu gibi yumrular birer ikişer yapraklı ve köklü olmak üzere bıçakla istenilen miktarda keserek ayrı dikilmelidir. Dikim eylülünden marta kadar yapılmalıdır. 8-10 cm derinliğinde, gübreli kompost ile karışık toprağa dikilen bitki, şubat ayında çiçeklenir.

1.3. Ekolojik İstekleri

Her türlü toprakta yetişebilse de, hafif yapılı bahçe toprağında kolayca yetişebilir.

1.4. Peyzajda Kullanımı

Park ve bahçelerde fazlaca kullanılan, oldukça sevilen bitkilerdir.

Resim 1.2: Bitkinin peyzajda kullanımı

Grup ve bordür bitkisi olarak kullanılmaya elverişlidir.

1.5. Önemli Türleri

İrisler incelenirken genellikle yedi gruba ayrılır.

- **Soğanlı türler**
 - Soğanlı küçük irisler
 - Juno irisler
 - Xiphium irisler
- **Yumrulu, rizomlu türler (Sepalleri tüysüzdür)**
 - Oncocyclus ve regelio-cyclus irisleri
 - Çıplak rizomlu irisler
 - Sakallı melez irisler
- **Çok yıllık kaya süsenleri**

Soğanlı türler

- **İris bakeriana**

İran, Irak ve Türkiye kökenlidir.

Resim 1.3: İris bakeriana

Soğanlıdır. Narin bir yapıya sahiptir. İlkbahar başında açan çiçekleri soluk mavi renktedir. Turuncu çizgileridir. Güneşli alanlardan hoşlanır. Çok iyi drenajlı topraklarda iyi gelişir.

➤ **İris germanica (Mor zambak, mor süsen)**

Mor süsen çok eskiden beri bilinen çok yıllık, otsu bitkidir. Toprak üst kısmı 60 -90 cm kadar boylanabilir. Toprak altında oldukça kalın, yumru görünüme sahip ve daha çok yatay olarak gelişen bir rizoma sahiptir. Toprak üstü gövdeleri kısa ve bol yapraklıdır. Sap oldukça kuvvetlidir. Genel olarak orta kısımdan itibaren dallanır ve dallar esas yaprakları taşır. Yapraklar gri-yeşil renkte ve geniş kılıç şeklindedir. Yapraklar yassılaştırmış, iki sıralı sarmal biçimdedir. Çiçekler yaprak koltuğundan çıkan sürgünler üzerinde yer alır. Renk olarak genellikle mor olmakla birlikte beyaz, menekşe ve sarı olabilmektedir. İlkbahar ve yaz aylarında çiçek açar. Güzel kokuludur. Kesme çiçek yetiştiriciliğinde de kullanılmaktadır. Üretim genel olarak rizomlarla yapılır. Rizomlar çiçeklenme dönemi sonunda veya çiçek açmadan önce erken ilkbaharda ayrılarak yerine dikilir. Dikim 20-25 cm veya daha geniş sıra arası mesafesinde açılan çizilere rizomların birbirlerinden ortalama 20 cm aralıkla konulması ve sonra üzerlerinin kapatılması ile yapılmaktadır. Ancak ahır gübresinin direkt süsene verilmesi önerilmemektedir.

Resim 1.4: İris germanica

Süsen çok geniş bir adaptasyon yeteneğine sahiptir. Bu nedenle iklim koşulları yönünden fazla özel isteği bulunmamaktadır. Ancak ışık isteği oldukça fazladır. Güneşli yerlerden ve ılıman iklimlerden hoşlanır. Bu nedenle süsen yetiştirilen yerler vadilerden çok yüksek yamaçlardır. Toprak yönünden de süsen çok seçici değildir. Hemen her toprakta yetişebilir. Ancak iyi havalandırılan toprakları tercih eder. Sulak ve devamlı ıslak topraklardan hoşlanmaz.

Yumrulu, rizomlu türler

➤ **Iris pseudacorus (Bataklık süseni)**

Çok yıllıktır. 1-1,5 metre boyundadır. Rizomludur. Toprak üstü gövdeleri uzun, otsu bir bitkidir. Yapraklar tabandan, iki sıralı sarmal olarak birbirinin içinden çıkar. Yapraklar kılıç şeklindedir ve çiçek kurullarından daha uzundur. Çiçekler yaprak koltuklarından çıkan sürgünler üzerinde yer alır. Genelde çiçekler pembe damarlıdır. Çiçekler sarı renkte olup tüm yaz açarlar. Kesme çiçekçilikte kullanılabilir. Rizomlarıyla ve ayırma ile üretilir.

Resim 1.5: Iris pseudacorus

İlkbaharda rizomları ayrılarak yeni yerlerine dikilir. Güneşli yerlerde ve ılıman iklimlerden hoşlanır. Organik maddece zengin, killi, sürekli ıslak toprakları tercih ederler. Düzenli ve bol sulanmalıdır. Soğuğa karşı dayanıklıdır. Çiçek bahçelerinde gruplar hâlinde, havuz kenarlarında veya içinde, gölet benzeri su alanlarının kıyısında, geniş ıslak alanlarda yer örtücü olarak kullanılır.

➤ **Iris ochroleuca**

Asya kökenlidir. Çok yıllıktır. Yazın açan çiçekleri kremi beyaz renklidir. Sepaller üzerinde sarı lekeler bulunmaktadır.

Resim 1.6: Iris ochroleuca

Yaprakları büyük, kılıç biçimli ve dekoratiftir. Bitki 90-120 cm boylanmaktadır. Genellikle nemli yerlerde gelişir. Kuru topraklardan sakınılmalıdır.

Çok yıllık kaya süsenleri

➤ Iris xiohium (Süsen)

Çok yıllıktır. Köşeleri yuvarlakça küçük ve ince kabuklu soğanları olan, otsu bir bitkidir. Yaprakları dipten çıkar. Yapraklar dar, uzun, şeridimsi, dik veya yukarı kısmı geriye doğru kıvrık, koyu yeşil renklidir. Çiçekleri uzunca bir sapa sahiptir. Tek ya da ikisi bir arada bulunabilir. Çiçek rengi sarı, beyaz, mavi, mor, menekşe olabilmektedir. Kesme çiçekçilik için uygundur. Soğanla üretilir. Çiçeklenme dönemi sonunda sökülen soğanlar ayrılarak temizlenir. Sonbaharda yeniden dikilir. Güneşli yerlerden hoşlanır. Ilıman iklim bitkisidir. Kumlu, kalkerli, gevşek toprakları tercih eder. Şiddetli kıştan zarar görür. Çiçeklenme döneminde bol su verilmelidir. Çiçekler daha sonra kesilmelidir. Kaya bahçelerinde, bordürlerde, karışık düzenlenmiş çiçek alanlarında, balkon ve teraslarda, tek veya grup olarak kullanılır.

1.6. Önemli Hastalık ve Zararlıları

Süsenlerde yaprak biti ve thrips zararlı olmaktadır. Özellikle çürümelere neden olan viral hastalıklar, süsenlerde büyük kayıplara yol açar.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none">➤ Bitkiyi tanıyınız.➤ Önemli türlerini biliniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Genel özelliklerini biliniz.➤ Yaprak, gövde, çiçek özelliklerini biliniz.➤ Sıcaklık isteklerini biliniz.➤ Toprak isteklerini biliniz.➤ Işık isteklerini biliniz.➤ En çok kullanılan türlerini biliniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Üretimini yapınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Anaç bitki temin ediniz.➤ Üretim yöntemlerini biliniz.➤ Üretim yöntemine karar veriniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Bakımını yapınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Sulama isteklerini biliniz.➤ Budama yapınız.➤ Torba veya saksılarını değiştiriniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Peyzajda kullanım alanlarını biliniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Peyzajda kullanım yerlerine dikkat ediniz.➤ Ekolojik isteklerine dikkat ediniz.➤ Ekolojik isteklerine uygun yerlerde kullanınız.
<ul style="list-style-type: none">➤ Hastalık ve zararlıları ile mücadele ediniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Hastalıklarını biliniz.➤ Zararlılarını biliniz.➤ Mücadele yöntemlerini biliniz.➤ Gerekli hâllerde müdahale ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen değerlendirme sorularını cevaplandırarak faaliyete ilişkin bilgilerinizi ölçünüz.

ÖLÇME SORULARI

- 1) İrislerin Kuzey yarımkürede'den fazla türü vardır.
- 2) İrisler yaklaşık olarak metre boylanabilirler.
- 3) İrisler..... , olup çok yıllık bir bitkidir.
- 4) İrislerin yüzlek yapıdadır.
- 5) İrislerin tek ya da birkaçı bir arada uzunca bir sap üzerinde bulunur.
- 6) İrisler.....başından.....başlangıcına kadar açan çeşitleri vardır.
- 7) İrisler ile üretilmektedir.
- 8) İrisler güç bağlarlar ve bu şekilde elde edilen bitkiler çok geç açar.
- 9) İrisler yapılı bahçe toprağında kolayca yetişebilir.
- 10) İrisler incelenirken gruba ayrılarak incelenir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı kontrol ediniz. Hatalı cevaplarınız için konuyu tekrar ediniz. Hepsi doğru ise değerlendirme ölçeceğine geçiniz.

UYGULAMA TESTİ

Uygulama faaliyetinde kazandığınız bilgi ve beceriler doğrultusunda iris bitkisini ayırma yöntemi ile üretimini yapınız. Yapmış olduğunuz çalışmayı aşağıdaki kriterlere göre değerlendiriniz.

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	Evet	Hayır
Anaç bitkiyi temin ettiniz mi?		
Ayırma zamanını tespit ettiniz mi?		
Ayırma yapacağınız yeri belirlediniz mi?		
Ayırma yaparken anaç bitkinizi zedelememeye dikkat ettiniz mi?		
Dikim harcınızı hazırladınız mı?		
Dikim harcınızın süzek olmasına dikkat ettiniz mi?		
Uygun kaplara dikim yaptınız mı?		
Yeni bitkilerinize kültürel bakım işlemleri uyguladınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız ve doğru cevap sayısını belirleyerek kendinizi değerlendiriniz.

Hatalı cevaplar için bilgi konularını tekrar ediniz. Tüm cevaplar doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Gladiolus yetiştiriciliğini tekniğine uygun olarak yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizdeki Gladiolus bitkilerinin fotoğraflarını çekiniz. Yaprasının yapısını inceleyerek resmini çizmeye çalışınız.

2. GLADIOLUS (ALATA ZAMBAĞI, KILIÇ ÇİÇEĞİ, DÜĞÜN ÇİÇEĞİ, GLAYÖL) YETİŞTİRİCİLİĞİ

Bilimsel Sınıflandırma

Alem: Plantae

Bölüm: Magnoliophyta

Sınıf: Magnoliopsida

Takım: Iridales

Familya: Iridaceae

Cins: Gladiolus sp.

2.1. Genel Özellikleri

Güzel renkleri ve görünüşleri ile herkes tarafından çok sevilen zarif bir bitkidir. Birçok türü ve 2000'den fazla çeşidi bulunmaktadır.

Resim 2.1: Bitkinin genel görünüşü

Bir metre kadar boylanan soğanlımsı yumrulu bitkilerdir. Soğanları basıkça ve muntazam yuvarlaktır. Yaprakları kılıç şeklindedir. Yapraklar birbirinin içinden çıkar. Yaprak içinden çıkan çiçek sapı bir, bir buçuk metre kadar boylanır. Çiçekleri çok iri ve gösterişli olup, sap üzerinde kandil şeklindedir. Çiçekleri çeşitli renklerde olabilmektedir.

2.2. Üretimi

Glâyöller yavru soğanlarıyla üretilirler. Soğanlar fazla miktarda yavru vermektedir. Ayrıca soğanların bölünmesi ile de üretim yapılabilir. Bölünen her parçada cücüğün olmasına dikkat edilmelidir. Yavru soğanları dikmeden önce kabuklarının çatlatılması gerekmektedir.

Glâyöl soğanları hem tarlaya, hem de erken çiçek açtırmak için derin yapılmış tahta kasalara dikilir. Burada öncelikle kasanın dibine kum ve gübre karışımı konur. Soğanlar bunun üzerine 20 cm ara ile yerleştirilir. Üzerine 10 cm kalınlığında funda toprağı yerleştirilmelidir. Havalarda ısınmaya kadar serada tutulup daha sonra dışarı çıkarılmalıdır. Dikim şubat ayında yapılmalıdır.

Eğer saksı bitkisi olarak yetiştirecek olursak, ekim-kasım aylarında bir yumru 15 cm'lik saksılara, 7,5 cm derinlikte dikilir. Üzeri örtülür. Mart ayına kadar serada tutulduktan sonra güneşli, ışıklı ve havadar soğuk serada çiçeklenme başlar.

2.3. Ekolojik İstekleri

Kumlu-humuslu, besin maddesine zengin topraklardan hoşlanırlar. Bu bitkiler yerlerine dikilmeden önce toprak iyice işlenmeli ve ahır gübresi uygulanmalıdır. Güneşli alanlarda ve rüzgârın olmadığı yerlerde iyi yetişir. Yaz aylarında sulamaya dikkat edilmelidir. 3-4 günde bir su verilmelidir. Çiçeklenme bittikten sonra sulama kesilmelidir. Yapraklar kuruyunca ekim ya da kasım aylarında soğanlar sökülmalıdır. Sökülen soğanlar tel kasalarda kurutulur. Kurutma işlemi gölge bir yerde yapılmalıdır. Soğanlar daha sonra fungusitli ilaçlarla ilaçlanmalıdır.

2.4. Peyzajda Kullanımı

Soğanları 25 cm aralık ve mesafe ile 10 cm derinlikte çiçek bahçelerine dikmek gerekmektedir. Mart ayının ortasında dikilen soğanlar haziran ayında çiçeklenir. Bitkiyi ister tek bir çeşit olarak, istersek diğer bitkilerle karışık şekilde dikebiliriz.

2.5. Önemli Türleri

➤ **Gladiolus byzantinus (Bizans /Türk Glayöü)**

Doğu Akdeniz kökenlidir. Yarım metre kadar boylanır. Yumruludur. Yazın çiçeklenir. Kırmızı renkte çiçek açar.

Resim 2.2: Gladiolus byzantinus

Ancak beyaz çiçekli olan çeşidi daha çok tanınır. Ama bu çeşit güç çiçeklenir. Güneşli ve sıcak yerlerde yetişmektedir. Tohumla üretimi söz konusudur.

➤ **Gladiolus segetum (G. İtalicus) Glayöl**

Çok yıllıktır. 60 cm boylanır. Dik gövdelidir. Soğanlı, otsu bir bitkidir. Yapraklar dar, şerit şeklinde, taban kısmı gövdeye sarıdır. Çiçekler başak şeklinde olup, renkleri kırmızı ve pembe olabilmektedir. Yazın çiçek açar. Kesme çiçek için uygundur.

Resim 2.3: Gladiolus segetum

Tohumla, kralen ve soğanla üretilir. Tohumlar nisan ayında ekilir ve ertesi yıl çiçek açarlar. Yumrular çıkarıldıktan sonra temizlenir, kurutulur, depolanır ve daha sonra yerlerine dikilir. Kralenler ayrıldıktan sonra iyice kurutulur ve ilkbaharda yerlerine dikilir. Bol güneşli yerlerde ve ılıman iklimlerden hoşlanır. Organik maddece zengin, geçirgen toprakları tercih ederler. Az fakat düzenli, sulanmalıdır. Tek ya da grup hâlinde çiçek gruplarında kullanılabilir.

➤ **Gladiolus x gandavensis (Glayöl)**

Çok yıllık ve sert gövdelidir. Dik büyüyen soğanlı ve otsu yapıdadır. Yarım ile bir metre kadar boylanabilir. Yaprakları kılıç şeklindedir. Taban kısmında yapraklar gövdeyi tamamen sarar. Çiçekler başak şeklindedir. Beyaz, pembe ve kırmızı renkte çiçekleri vardır ve yaz aylarında açar.

Resim 2.4: Gladiolus x gandavensis

Kesme çiçekçilikte çok kullanılır. Tohumla, kralen ve soğanla üretilir. Tohumlar nisan ayında ekilir ve ertesi yıl çiçek açar. Yumrular çıktıktan sonra temizlenir, kralenler ayrılır ve iyice kurutulur. 20-25 derecede depolanır. Kralenler dikilmeden önce kabuk kesilir veya dikimden iki ay önce (ocak ayında) sıcak su ile önce 24 saat 15-20 derecede, sonra yarım saat 50-55 derecelik sıcak suda bırakılır. Bir iki gün sonra yerlerine dikilir. Bol güneşli yerlerde ve ılıman iklimlerde yetişir. Organik maddece zengin, geçirgen, hafif asitli veya nötr toprakları tercih ederler. Az fakat düzenli sulanmalıdırlar. Şiddetli kış soğuklarından zarar görürler. Grup hâlinde çiçek bahçelerinde kullanılır.

2.6. Önemli Hastalık ve Zararlıları

Yaprak biti ve thrips zararlıları ile viral hastalıklar en önemli problemlerdir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
<ul style="list-style-type: none">➤ Bitkiyi tanıyınız.➤ Önemli türlerini biliniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Genel özelliklerini biliniz.➤ Yaprak, gövde, çiçek özelliklerini biliniz.➤ Sıcaklık isteklerini biliniz.➤ Toprak isteklerini biliniz.➤ Işık isteklerini biliniz.➤ En çok kullanılan türlerini biliniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Üretimini yapınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Anaç bitki temin ediniz.➤ Üretim yöntemlerini biliniz.➤ Üretim yöntemine karar veriniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Bakımını yapınız.	<ul style="list-style-type: none">➤ Sulama isteklerini biliniz.➤ Budama yapınız.➤ Torba veya saksılarını değiştiriniz.
<ul style="list-style-type: none">➤ Peyzajda kullanım alanlarını biliniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Peyzajda kullanım yerlerine dikkat ediniz.➤ Ekolojik isteklerine dikkat ediniz.➤ Ekolojik isteklerine uygun yerlerde kullanınız.
<ul style="list-style-type: none">➤ Hastalık ve zararlıları ile mücadele ediniz.	<ul style="list-style-type: none">➤ Hastalıklarını biliniz.➤ Zararlılarını biliniz.➤ Mücadele yöntemlerini biliniz.➤ Gerekli hâllerde müdahale ediniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen değerlendirme sorularını cevaplandırarak faaliyete ilişkin bilgilerinizi ölçünüz.

ÖLÇME SORULARI

- 1) Glayöl basıkça ve muntazam yuvarlaktır.
- 2) Glayölün kılıç şeklindedir.
- 3) Glayölün çiçekleri çok iri ve gösterişli olup, sap üzerinde şeklindedir.
- 4) Glayöllerin soğanları bölünürken mutlaka her bölünen parçada bulunmalıdır.
- 5) Glayöl bitkisi, besin maddece zengin topraklardan hoşlanırlar.
- 6) Glayöl bitkisinin soğanları sökülmelidir.
- 7) Glayöl soğanları kasalarda kurutulur.
- 8) Glayöl soğanları mutlaka kurutulduktan sonra ilaçlarla ilaçlanmalıdır.
- 9) Glayöllerin soğanlarını cm aralıkla dikmek uygundur.
- 10) Glayöller eğer mart ayında dikilirse ayında çiçeklenir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı kontrol ediniz. Hatalı cevaplarınız için konuyu tekrar ediniz. Hepsi doğru ise değerlendirme ölçeğine geçiniz.

UYGULAMA TESTİ

Uygulama faaliyetinde kazandığınız bilgi ve beceriler doğrultusunda gladiolus bitkisini yumru ile üretimini yapınız. Yapmış olduğunuz çalışmayı aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ	Evet	Hayır
Anaç soğanınızı ekim-kasım gibi topraktan çıkardınız mı?		
Ayırım yapacağınız yeri belirlediniz mi?		
Ayırma yaparken soğanınızı zedelememeye dikkat ettiniz mi?		
Ayırım yaptığınız soğanlarınızı fungusitle ilaçladınız mı?		
Kuru bir yerde depoladınız mı?		
Ayırdığınız soğanı kaba kum içerisinde dinlenmeye bıraktınız mı?		
Dikim harcınızı hazırladınız mı?		
Dikim harcınızın süzek olmasına dikkat ettiniz mi?		
Mart ya da nisan ayları içerisinde tavalarınızı hazırladınız mı?		
Dikimden önce yumru üzerinde eskiden kalmış kökleri temizlediniz mi?		
Uygun aralık ve derinlikte dikim yapabildiniz mi?		
Yeni bitkilerinize kültürel bakım işlemleri uyguladınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız ve doğru cevap sayısını belirleyerek kendinizi değerlendiriniz.

Hatalı cevaplar için bilgi konularını tekrar ediniz. Tüm cevaplar doğru ise modül değerlendirmeye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen değerlendirme sorularını cevaplandırarak modüle ilişkin bilgilerinizi ölçünüz.

- 1) İris ve gladiolus familyasına ait bitkilerdir.
- 2) İris bitkisi olarak halk arasında adlandırılmaktadır.
- 3) İrisler genellikle cm kadar boylanabilirler.
- 4) İrislerin çiçekleri formundadır.
- 5) İrislerin taç ve çanak yaprakları parçalıdır.
- 6) İrislerin yaprakları ve şeklindedir.
- 7) Gladiolus bitkisi olarak halk arasında adlandırılmaktadır.
- 8) Gladiolus bitkisinin soğanları ve yuvarlaktır.
- 9) Gladiolus bitkisinin yavru soğanlarını dikmeden önce mutlaka gerekmektedir.
- 10) Gladiolus bitkisi kumlu-humuslu, topraklardan hoşlanırlar.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız ve doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz.

Hatalı cevaplar için bilgi konularını tekrar ediniz. Tüm cevaplarınız doğru ise bir sonraki modüle geçiniz.

Modülü tamamladınız. Öğretmeninizle iletişime geçiniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1 CEVAP ANAHTARI

1	200	6	Mayıs, kış
2	1	7	Kökten ayırma
3	Rizomlu, yumrulu	8	Tohum, çiçek
4	Kökleri	9	Hafif
5	Çiçekleri	10	Yedi

ÖĞRENME FAALİYETİ 2 CEVAP ANAHTARI

1	Soğanları	6	Yapraklar kuruyunca
2	Yaprakları	7	Tel
3	Kandil	8	Fungusitli
4	Cücük	9	25
5	Kumlu- humuslu	10	Haziran

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1	İridaceae	6	Düz, uzun şerit
2	Süsen ya da zambak	7	Glayöl
3	100	8	Basıkça
4	Başak	9	Kabuklarının çatlatılması
5	Altı	10	Besin maddece zengin

KAYNAKÇA

- Prof. Dr. Mengüç A., **Süs Ağaç ve Çaluları Üretim Tekniđi**, Uludađ Üniv. Ziraat Fakültesi Ders Notları: 34, Bursa, 1988.
- Prof. Dr. Pamay B., **Bitki Materyali II.**, Küçükkuyu, 1994.
- Prof. Dr. Pamay B., **Bitki Materyali III**, Küçükkuyu, 1994.
- Prof. Dr. Ürgenç S. , **Ağaç ve Süs Bitkileri Fidanlık ve Yetiřtirme Tekniđi**, İst. Üniv. Orman Fak. Yayınları, İstanbul, 1998.
- Prof. Dr. Yücel E., **Çiçekler ve Yer Örtücüler**, Eskiřehir, 2002.
- Uluđ V., **Dış Mekân Bitkileri**, Süs Bitkileri Meslek Lisesi Ders Notları, 1995.